

TOT VA BÉ SI ACABA BÉ:
APLECS CONSONÀNTICS FINALS EN LA FLEXIÓ
NOMINAL PATRIMONIAL ALGUERESA*

1. INTRODUCCIÓ

L'alguerès presenta un comportament fonològic idiosincràtic en els aplecs consonàntics finals, relacionat, a grans trets, amb dos factors distints: amb la tensió entre la simplificació d'estructures que en facilita la pronúncia (*marcatge*) i la necessitat de preservar els trets de mode d'articulació dels segments consonàntics implicats (*fidelitat*), d'una banda, i amb la pressió que les formes del paradigma exerceixen entre si, de l'altra. És per això que la flexió de nombre dels noms i els adjectius es revela com un àmbit d'anàlisi preferent per als estudis de morfofonologia de l'alguerès: l'addició de la marca de plural /z/ és el procés morfològic que més freqüentment genera aquests contactes consonàntics en el marc d'un paradigma, i és, doncs, una part del sistema de la llengua que cal observar amb atenció, perquè es presumeix reveladora de les tendències directives de la fonologia del dialecte.

D'altra banda, els hàbits articulatoris de les llengües veïnes han penetrat profundament en el sistema de l'alguerès: com veurem, les asimetries entre les tendències patrimonials i les foranes es fan evidents a nivells molt íntims, i són un camp d'anàlisi poc explorat i molt fecund. Les dades que aquí es presenten són, en aquest sentit, doblement valuoses: perquè encara no han estat ben descrites en la lingüística catalana, d'una banda, i perquè exhibeixen processos singulars i paradigmes flectius híbrids entre el català i l'italià i el sard. Per això, doncs, convé d'afrontar tant la tasca descriptiva com la inter-

(*) Aquest treball forma part del projecte «Descripción e interpretación de la variación dialectal: aspectos fonológicos y morfológicos del catalán» (referència FFL2010-22181-C03-02), finançat pel MINECO i el FEDER. Agraïxo els comentaris, les aportacions i la paciència d'Andreu Bosch, Carla González, Maria-Rosa Lloret, Clàudia Pons, Francesc Torres i, molt especialment, Luca Scala.

pretativa amb atenció especial: aquestes pàgines pretenen de fer-ne només una primera aproximació.

El treball s'organitza de la manera següent: l'apartat 2 analitza les resolucions dels aplecs finals de dues consonants; l'apartat 3 se centra en l'estudi dels contactes triconsonàntics finals; l'apartat 4 observa els casos singulars de les seqüències triconsonàntiques finals amb nasal; l'apartat 5, finalment, conclou i resumeix l'anàlisi proposada.

2. RESOLUCIÓ DELS APLECS FINALS DE DUES CONSONANTS

L'addició del morf de plural /z/ a un nominal patrimonial alguerès acabat en consonant es resol diferentment segons la quantitat i la naturalesa dels segments implicats. Els casos de (1) il·lustren el paradigma flexiu dels substantius i els adjectius acabats en una consonant:¹

- (1) a. cap [káp] – caps [káts]
 dit [dít] – dits [díts]
 barracoc «albercoc» [barakók] – barracocs [barakóts]
 b. matalaf «matalàs» [mataráf] – matalafos [mataráfus]
 pas [pás] – passos [pásus]
 peix [péʃ] – peixos [péʃus]
 mig [mítʃ] – mitjos [mídʒus]
 c. mal [mál] – mals [mál's]
 all [ál] – alls [ál's]
 por [pór] – pors [pól's]
 d. nom [nóm] – noms [nón's]
 son [són] – sons [són's]
 any [án] – anys [án's]
 e. creu [kréw] – creus [kréws]
 desmai [dazmáj] – desmais [dazmájs]

Com es desprèn dels exemples, la consonant final de l'arrel assimila el punt d'articulació coronal del morf de plural sempre que en l'inventari consonàntic hi hagi un segment coronal del mateix mode d'articulació disponible: si ens fixem en les dades de (1a), que corresponen a les realitzacions dels mots acabats en sons oclusius, podem constatar que l'addició del morf de plural es resol sistemàticament en [ts], és a dir, en una seqüència d'una oclusiva i una sibilant homorgàniques. La generalització també és vàlida per als casos de (1c-d), que recullen, respectivament, les realitzacions dels mots acabats en sons líquids i nasals. En efecte, els mots acabats en /l, ʎ, r/ resolen sistemàticament el contacte

1. Si no s'indica el contrari, les dades són extretes de Cabrera (2009, en prep.) i transcrites, en la forma ortogràfica, tal com apareixen en el *Diccionari català de l'Alguer*. Indico entre cometes els significats dels mots no inclosos en el *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans.

amb el morf de plural en [l's],² és a dir, en una seqüència d'una líquida i una sibilant homorgàniques.³ De la mateixa manera, les paraules acabades en /m, n, ɲ/ resolen sistemàticament el contacte amb el morf de plural en [n's], és a dir, en una seqüència d'una nasal i una sibilant homorgàniques.

En canvi, els casos de (1e) atesten el manteniment dels sons semivocàlics seguits del morf de plural: atesa la manca de consonants semivocàliques estrictament coronals, i atès, també, el seu caràcter [-consonàntic], que els aproxima a les vocals, els segments es mantenen invariants.⁴ Els casos de (1b), finalment, recullen el comportament dels sons fricatius i africats en posició final seguits del morf de plural /z/: en aquest context s'escau, de manera sistemàtica, la inserció de l'epèntesi morfològicament condicionada [u], que desfà el contacte consonàntic no desitjat (cf. *matalafos* *[mataráfs], *passos* *[páss], *peixos* *[péfs], etc.).

Així doncs, sembla que la tendència a l'assimilació de punt d'articulació entre segments heteromòrfics adjacents, general en el dialecte, està sotmesa a dues condicions: (a) que el procés no impliqui també un canvi de mode d'articulació, i (b) que el contacte no doni lloc a una seqüència de dues obstruents contínues adjacents.

El primer condicionant està relacionat amb la necessitat de preservar informació fonològica pertinent: en efecte, la millora articulatòria derivada de l'assimilació té uns límits, i és que no pot suposar també la pèrdua dels trets de mode del segment afectat, perquè això implicaria alterar massa propietats rellevants. La segona circumstància, en canvi, té relació amb la tendència, atesa en moltes llengües, a rebutjar l'adjacència de segments idèntics o massa semblants. Aquest principi fonològic, referit com *Obligatory Contour Principle* (OCP), fou encunyat per Goldsmith (1976) i estès a l'anàlisi segmental per diversos autors (Goldsmith 1976; McCarthy 1986; Yip 1988). En català l'OCP ha estat adduït per nombrosos autors (veg., p. ex., Palmada 1994; Bonet & Lloret 1998; Pons 2004) per justificar, entre altres processos, la dissimilació que es produeix en alguns dialectes pel contacte entre dos segments sibilants. Aquesta proposta, com veurem, es mou i s'empara en els mateixos paràmetres.

2. Les transcripcions reflecteixen l'africació lleugera de /z/ en posició preconsonàntica (veg. entre d'altres, Kuen 1932, 1934; Recasens 1996; Cabrera 2009). Atès el caràcter fonètic i variable del procés, però, no es pren en consideració a efectes d'interpretació fonològica.

3. Val a dir, però, que l'homogeneïtat en les realitzacions dels sons laterals i ròtics és promoguda per un procés que no només opera en posició final de mot: en efecte, la lateralització de ròtica postconsonàntica és activa també en l'interior del mot (cf. *mort* [mó]t], *mor.ta* [mó]ta]). La justificació de l'activitat del procés, tanmateix, depassa els límits d'aquest treball: per a una anàlisi detallada del fenomen, veg. Cabrera (en prep.).

4. La determinació del punt d'articulació dels segments semivocàlics ha estat motiu de controvèrsies diverses. Així, p. ex., Bonet i Lloret (1998) consideren [w] com a [dorsal] i [j] com a [coronal]; Palmada (1994), en canvi, presumeix que [j], en tant que palatal, és alhora [coronal] i [dorsal]. El tema, però, no serà objecte d'estudi en aquestes pàgines: simplement presumim, doncs, que no hi ha cap semivocal estrictament [coronal].

Les restriccions de fidelitat i de marcatge que interactuen en l'anàlisi, doncs, són les que s'exposen a (2).

- (2) Restriccions de fidelitat i de marcatge rellevants
- IDENTITAT(MODEARTICULACIÓ): Assigna una marca de violació per a cada segment de l'*output* (O) que no tingui el mateix mode d'articulació (MA) que el seu corresponent en l'*input* (I).
 - MAXIMALITAT-INPUTOUTPUT: Assigna una marca de violació per a cada segment de l'*input* que no tingui corresponent en l'*output*.
 - DEPENDÈNCIA-INPUTOUTPUT: Assigna una marca de violació per a cada segment de l'*output* que no tingui corresponent en l'*input*.
 - COMPARTIU(PUNTARTICULACIÓ): Assigna una marca de violació per a cada seqüència de segments consonàntics adjacents que no comparteixi el mateix punt d'articulació (PA).
 - *[-sonant +continu] [-sonant +continu]: Assigna una marca de violació per a cada seqüència de segments [-sonant +continu] adjacents.

Al seu torn, les taules de (3), (4) i (5) donen compte de la jerarquia de restriccions que selecciona el candidat òptim en els casos d'assimilació de punt d'articulació d'oclusives, líquides i nasals finals seguides de /z/:

- (3) Assimilació de PA en els aplecs finals d'oclusiva + /z/: *caps* [káts]

/kap+z/	COMP(PA)	IDENT(MA)	MAX	DEP	IDENT(PA)
☞ a. [káts]					*
b. [káps]	*W				L
c. [kápus]				*W	L
d. [kás]			*W		L
e. [káns]		*W			L

- (4) Assimilació de PA en els aplecs finals de líquida + /z/: *alls* [ál's]

/aʎ+z/	COMP(PA)	IDENT(MA)	MAX	DEP	IDENT(PA)
☞ a. [ál's]					*
b. [áʎs]	*W				L
c. [áʎus]				*W	L
d. [ás]			*W		L

(5) Assimilació de PA en els aplecs finals de nasal + /z/: *noms* [nón's]

/nɔm+z/	COMP(PA)	IDENT(MA)	MAX	DEP	IDENT(PA)
☞ a. [nón's]					*
b. [nóms]	*W				L
c. [nómus]				*W	L
d. [nós]			*W		L

Com s'observa en aquestes taules, doncs, IDENTITAT(PUNARTICULACIÓ) està dominada per quatre altres restriccions, de moment inordenades entre si: COMPARTIU(PUNARTICULACIÓ), que és la responsable que els candidats totalment fidels, que no presenten assimilació, quedin eliminats; IDENTITAT(MODEARTICULACIÓ), que en la jerarquia per a les seqüències oclusiva + /z/ impedeix que el candidat (3e) *caps* *[káns], amb assimilació total de punt d'articulació però amb canvi de mode, desbanqui el candidat òptim (3a) *caps* [káts], amb assimilació parcial de punt d'articulació però amb manteniment del mode; MAXIMALITAT-IO, que bloqueja el triomf dels candidats amb elisió de C₂, i DEPENDÈNCIA-IO, que anul·la els candidats amb inserció epentètica.

D'altra banda, els exemples de (1e) evidencien que el contacte entre una semivocal i el morf de plural /z/ es resol amb manteniment de l'aplec. Aquest comportament és atribuïble, d'una banda, a la inexistència d'una semivocal estrictament [coronal] en què /j/ i /w/ puguin mutar sense perdre el mode d'articulació, i, de l'altra, a la manca de coincidència entre la semivocal i el segment /z/ següent pel que fa als valors d'un tret fonamental, [± consonàntic], la qual cosa els fa excessivament diferents entre si i, doncs, inapropiats per a l'assimilació. Aquest comportament singular, però, es pot recollir amb la mateixa jerarquia si presumim que la restricció COMPARTIU(PUNARTICULACIÓ), tal com ha estat definida a (2), només afecta els segments [+consonàntic]: la taula (6) ho il·lustra.

(6) Manteniment en els aplecs finals de semivocal + /z/: *creus* [kréws]

/krɛw+z/	COMP(PA)	IDENT(MA)	MAX	DEP	IDENT(PA)
☞ a. [kréws]					
b. [kréjs]					*W
c. [kréwas]				*W	
d. [krés]			*W		

La reducció de l'abast de COMPARTIU(PUNARTICULACIÓ) que hem proposat és necessària per bloquejar l'assimilació que presenta (6b). En efecte, si

les semivocals fossin susceptibles als imperatius d'aquesta restricció, aquest candidat resultaria més harmònic que l'actual guanyador: presentaria un punt d'articulació palatal més proper al del segment següent, però sense perdre el mode semivocàlic original. Definida tal com proposem, en canvi, la restricció COMPARTIU(PUNTARTICULACIÓ) és satisfeta vàcuament tant pel candidat [kréws] com pel candidat *[kréjs]: el primer, però, és més harmònic que el segon perquè també satisfà IDENTITAT(PUNTARTICULACIÓ).

Ens queda, per acabar, donar compte del comportament idiosincràtic de les seqüències consonàntiques finals d'obstruent contínua + /z/, les quals, com s'ha vist, es resolen sempre amb inserció epentètica. Per aquest motiu, i atesa la semblança excessiva entre els dos segments en contacte que s'ha adduït més amunt per justificar-ne el comportament (veg. *supra*), cal invocar la restricció de marcatge *[-sonant +continu] [-sonant +continu]: situada al capdamunt de la jerarquia, bloquejarà la solució assimilatòria.

(7) Inserció epentètica en els aplecs finals d'obstruent contínua + /z/: *matalafos* [mataráfus]

/matalaf+z/	*[-sonant +continu] [-sonant +continu]	COMP(PA)	IDENT(MA)	MAX	DEP	IDENT(PA)
☞ a. [mataráfus]					*	
b. [mataráfɪs]	*W	*W			L	
c. [matarás]				*W	L	
d. [mataráts]			*W		L	*W
e. [mataráɪs]	*W				L	*W

Tal com il·lustra la taula de (7), la restricció *[-sonant +continu] [-sonant +continu] impedeix que el candidat (7e), amb assimilació de punt d'articulació i manteniment del mode, resulti escollit com a òptim. D'altra banda, cal notar que el candidat (7c) fa evident un argument del rànquing que fins ara no s'ha pogut provar: perquè el candidat òptim el venci, cal que MAXIMALITAT-IO domini DEPENDÈNCIA-IO, atès que això garanteix que la inserció sigui sempre més harmònica que l'elisió. El canvi en la jerarquia, però, no altera els resultats obtinguts en les anàlisis prèvies.

3. RESOLUCIÓ DELS APLECS FINALS DE TRES CONSONANTS⁵

En general, l'alguerès resol el contacte de dues consonants intermòrfiques finals amb manteniment inalterat de l'aplec —tant en l'àmbit nominal com en el verbal, i fins i tot quan es generen seqüències mal formades amb relació a la sonicitat intrasil·làbica. Això no obstant, l'addició del morf de plural /z/ als substantius i els adjectius acabats en aquestes terminacions desencadena diferents processos, la variació entre els quals depèn, com veurem, del mode d'articulació de la consonant que ocupa la segona posició. Els casos de (8) il·lustren aquestes afirmacions amb la flexió de nombre d'alguns nominals.⁶

- (8) a. C₁ = líquida, nasal C₂ = oclusiva + /z/
 polp [pólɫ] – polps [pól's]
 verd [véɫt] – verds [véɫ's]
 porc [pólk] – porcs [pól's]
 camp [kámp] – camps [kán's]
 sant [sánt] – sants [sán's]
- b. C₁ = /s/ C₂ = oclusiva + /z/
 bosc [bósk] – boscos [bóskus]
 honest [unést] – honestos [unéstus]
- c. C₁ = líquida, nasal C₂ = fricativa + /z/
 curs [kúl's] – cursos [kúl'sus]
 fals [fál's] – falsos [fál'sus]
 golf [gólɫ] – golfs [góɫfus] / [góɫfəs]
 triomf [trjúmf] – triomfs [trjúmfus]
- d. C₁ = oclusiva C₂ = ròtica +/z/
 alegr «alegre» [alékr] – alegres [aléts]
- e. C₁ = semivocal C₂ = oclusiva, líquida + /z/
 buit [bújt] – buits [bújts]
 tranquil [traŋkwíl] / [traŋkwílu] – tranquil [traŋkwíl's] / [traŋkwílus]

La primera generalització que es pot extreure de les dades de (8) és que l'alguerès rebutja terminantment els aplecs finals de tres consonants. A l'efecte d'acomplir aquest constrenyiment de la llengua —que sempre se satisfà i que, per tant, cal situar al capdamunt de la jerarquia de restriccions—, les solucions són diverses. Fixem-nos, primerament, en els casos de (8a), que donen compte de la resolució dels aplecs en què C₂ és una oclusiva. Com s'observa, la solució general és l'elisió del segment oclusiu i l'assimilació regressiva de punt d'articulació de C₁ a C₃. El mot *camps*, pronunciat [kán's], il·lustra amb

5. En aquest treball només es tractaran els aplecs triconsonàntics finals heteromòrfics. Per a una anàlisi detallada de les resolucions dels contactes consonàntics finals tautomòrfics, veg. Cabrera (en prep.).

6. Les dades són de Cabrera (2009, en prep.) i de Sanna (1988), corroborades per Luca Scala. Per a la resolució idiosincràtica dels aplecs triconsonàntics en què C₂ és nasal, veg. l'apartat 4.

claredat aquest doble canvi: en la quantitat segmental, en primer lloc (perquè una de les consonants subjacents es perd) i en la qualitat segmental, en segon lloc (perquè la primera consonant canvia el punt d'articulació i adopta el de la tercera). Aquesta és la realització general en la llengua, en el sentit que la majoria de mots que exhibeixen aplecs finals triconsonàntics mostren la combinació de segments de (8a): cal, per tant, que l'anàlisi reculli preferentment aquest comportament.

Si la solució amb elisió i assimilació de punt d'articulació és la més comuna, caldrà postular una jerarquia en què *DEPENDÈNCIA-IO* domini *MAXIMALITAT-IO*, d'una banda, i en què *COMPARTIU(PUNTARTICULACIÓ)* domini *IDENTITAT(PUNTARTICULACIÓ)*, de l'altra: aquestes mateixes directrius són les que guien, de fet, la resolució dels aplecs biconsonàntics (veg. l'apartat 2). Cal plantejar-se, també, per quina raó la restricció que prohibeix les codex triconsonàntiques té sempre com a *target* la segona consonant. L'anàlisi detallada de les raons funcionals que donen compte d'aquest comportament, corroborat en nombroses llengües del món, depassa els límits d'aquest treball; això no obstant, val la pena de consignar la proposta d'alguns autors (Côté 2000, 2004; Pons 2004, 2006, 2012; Wheeler 2005, per al català) que argüeixen que la simplificació sempre afecta el segon segment per la manca de contrast amb el primer. Una manera paral·lela de justificar aquesta asimetria entre *C*₁ i *C*₂ és invocar una restricció que protegeixi de manera preferent el segment immediatament adjacent al nucli. Aquesta restricció és *CONTIGÜITAT*, la qual prohibeix la inserció i l'elisió intramòrfiques. A (9) es recullen i es formalitzen els nous principis operants en l'anàlisi; a (10) es proposa una primera interpretació de les dades exposades.

- (9) Restriccions de fidelitat i de marcatge rellevants
- a. **CODACOMPLEXA₃ (*CCC)*: Assigna una marca de violació per a cada seqüència triconsonàntica (adaptat de Jiménez 1999, Pons 2004).
 - b. *CONTIGÜITAT*: Assigna una marca de violació per a cada segment que s'elideixi o s'insereixi intramòrficament (adaptat de McCarthy & Prince 1995).

- (10) Elisió de C2 oclusiva i assimilació regressiva de punt d'articulació de C1: *camp*s
[kán's]

/kamp+z/ ⁷	CONTIG	*CCC	COMP(PA)	DEP	MAX	IDENT(PA)
↺ a. [kán's]					*	*
b. [kámps]		*W	*W		L	L
c. [kámpus]				*W	L	L
d. [káms]			*W		*	L
e [káps]	*W		*W		*	L

Com s'observa en la taula, el candidat (10a) s'escull com a òptim perquè, tot i violar MAXIMALITAT-IO i IDENTITAT(PUNTARTICULACIÓ), resol millor els requisits imposats per la jerarquia que els altres. En efecte, el candidat plenament fidel *[kámps] queda descartat perquè presenta un aplec triconsonàntic fatal i, també, perquè C2 i C3 no comparteixen el punt d'articulació. Una manera de solucionar aquesta manca d'homorganicitat podria ser la que proposa el candidat (10c): la inserció d'un segment vocàlic epentètic que defaci el contacte triconsonàntic i, alhora, eviti l'adjacència de dues consonants amb punts d'articulació diferents. Això, però, viola una restricció que, com ja ha estat dit, pels requeriments de la llengua ha de situar-se molt amunt en la jerarquia: DEPENDÈNCIA-IO. El candidat *[kámpus], doncs, també és descartat. L'elisió de C2 sense assimilació de punt d'articulació de C1 a C3 (*[káms]) és més fidel a la forma subjacent, però és inadequada per a la fonologia de l'alguerès, que és molt restrictiva amb les seqüències heterorgàniques; la forma [káps], finalment, és rebutjada perquè elideix el segment que segueix immediatament el nucli i, doncs, viola CONTIGÜITAT.

Aparentment, les dades de (8b) fan trontollar la hipòtesi inicial segons la qual el mode d'articulació de C2 determina la resolució de l'aplec: en efecte, les formes del tipus *bosc*s [bóskus] o *honest*s [unéstus] preserven el segment oclusiu interconsonàntic i, en comptes d'elidir-lo, defan el contacte no desitjable amb la inserció de l'epèntesi [u]. Aquest comportament singular, però, es pot justificar amb facilitat si s'observa la forma inadmissible a què menaria l'elisió: *[bóss], *[unéss]. Unes solucions així són malformades en la llengua per raó de l'alta posició en la jerarquia que *[-sonant +continu] [-sonant +continu] ocupa. En paral·lelisme estricte amb el que passa en els aplecs biconsonàntics (veg. l'apartat 2), quan en els contactes de tres consonants l'activitat de la tendència

7. La hipòtesi de la riquesa de la base (*Richness Of The Base*) postula que les formes subjacents del segment nasal subespecificat poden ser diverses, sempre que la forma superficial escollida com a òptima sigui la mateixa. L'anàlisi que aquí es proposa és coherent amb aquest principi; per optimització del lèxic (*Lexicon Optimization*), però, es presumeix la forma subjacent més propera a la real i, doncs, la que implica menys esforç interpretatiu. Veg. McCarthy (2008).

generalitzada donaria lloc a una seqüència de dues obstruents contínues adjacents, la solució òptima és sempre una altra: la inserció epentètica. La taula (11) dóna compte d'aquest comportament.

(11) Inserció epentètica de [u]: *boscós* [bóskus]

/bɔsk+z/	CONTIG	*CCC	*[-son +cont] [-son +cont]	COMP(PA)	DEP	MAX	IDENT(PA)
♂ a. [bóskus]				*	*		
b. [bósks]		*W		**W	L		
c. [bóss]			*W	L	L	*W	
d. [bóks]	*W			*	L	*W	
e. [bóts]	*W			L	L	*W	*W

Així, el candidat (11a) resulta òptim perquè, tot i que viola dues restriccions determinants en la fonologia algueresa, com són COMPARTIU(PUNTARTICULACIÓ) i DEPENDÈNCIA-IO, els altres possibles *outputs* resolen pitjor les exigències de la jerarquia: el candidat plenament fidel, (11b), és descartat perquè viola fatalment la restricció *CCC –i, també, perquè resol malament les exigències d'homorganicitat de COMPARTIU(PUNTARTICULACIÓ)–; el candidat (11c) presenta elisió de C₂, com ocorre normalment en alguerès, però això dóna lloc a una seqüència inadmissible de dues fricatives adjacents; el candidat (11d) resol aquest conflicte elidint C₁, però això el mena a incórrer en una violació fatal de CONTIGÜITAT –i, també, en una de COMPARTIU(PUNTARTICULACIÓ)–; el candidat (11e), per acabar, presenta dues consonants homorgàniques, però viola igualment CONTIGÜITAT. Noteu que l'anàlisi d'aquestes dades ens forneix nous arguments de rànquing: perquè el candidat òptim [bóskus] venci cal que *CCC, *[-sonant +continu] [-sonant +continu] i CONTIGÜITAT dominin DEPENDÈNCIA-IO i COMPARTIU(PUNTARTICULACIÓ). Tot amb tot, aquesta modificació de la jerarquia resol coherentment els altres casos de la llengua analitzats fins al moment.

Els casos de (8c) sí que resulten una excepció real al comportament generalitzat de la llengua. En efecte, l'addició del morf de plural a un aplec biconsonàntic acabat en fricativa no es resol amb elisió del segon segment i assimilació del punt d'articulació de C₁ al de C₃, sinó, idiosincràticament, amb inserció epentètica de [u]. Sembla, doncs, que els sons fricativs no només rebutgen el contacte entre si (veg. *supra*), sinó que també mostren més resistència a l'elisió que els oclusius. Aquest comportament, atestat també a l'interior del mot en els (escassos) casos en què un segment d'aquest mode es troba en posició de coda

seguit d'una altra consonant (veg., p. ex., *asma* [áz.ma], *afganès* [av.gánɔ], sufix *-isme* [áz.ma]), fa pensar que hi ha alguna restricció que els protegeix activament de la tendència general a l'elisió. Aquesta restricció és MAXIMALITAT(FRICATIVA), la qual milita en contra de la supressió dels segments especificats amb aquest mode d'articulació en l'input. A (12) es formalitza aquest nou principi, a (13) es proposa una anàlisi que corrobora les afirmacions anteriors.

(12) Restricció de fidelitat operant

MAXIMALITAT(FRICATIVA): Assigna una marca de violació per a cada segment [fricatiu] de l'input que no tingui el seu corresponent en l'output (adaptat de McCarthy & Prince 1995).

(13) Inserció epentètica de [u]: *trionfs* [trjúmfus]

/trjumf+z/	CONT	*CCC	*[-son +cont] [-son +cont]	MAX(FRIC)	COMP(PA)	DEP	MAX	IDENT(PA)
ϕ a. [trjúmfus]						*		
b. [trjúmfɪs]		*W	*W		*W	L		
c. [trjú'n's]				*W		L	*W	*W
d. [trjúmf's]				*W	*W	L	*W	
e. [trjúfɪs]	*W		*W		*W	L	*W	

La forma [trjúmfus] resulta òptima perquè, si bé no satisfà DEPENDÈNCIA-IO, els altres candidats incorren en violacions pitjors d'altres restriccions. El candidat totalment fidel *[trjúmfɪs], per exemple, és pèssim, perquè viola amb fatalitat *CCC i *[-sonant +continu] [-sonant +continu]; a més, tampoc no satisfà COMPARTIU(PUNTA ARTICULACIÓ). El candidat (13c) desfà l'aplec triconsonàntic pel procediment general: elidint C2 i assimilant el punt d'articulació de C1 al de C3. Com dèiem, però, aquesta solució no és bona quan C2 és un segment fricatiu: la violació de MAXIMALITAT(FRICATIVA) així ho demostra. El candidat (13d) és més fidel que l'anterior, perquè manté el punt d'articulació de C1, però això el mena a cometre una violació de COMPARTIU(PUNTA ARTICULACIÓ) —i també, és clar, de MAXIMALITAT(FRICATIVA). El candidat *[trjúfɪs], per acabar, és rebutjat perquè viola CONTIGÜITAT i també perquè, de resultes de l'elisió de C2, genera un contacte no desitjable entre dues obstruents contínues.

El cas de (13d) resulta particular perquè el mot *alegr* presenta un aplec biconsonàntic final mal format des del punt de vista de la sonicitat intrasil·làbica —que, com és sabut, ha de decreixer des del nucli cap als marges. La violació d'aquest principi universal, però, no és impediment perquè l'alguerès resolgui

aquesta mena de contactes (escadussers en l'àmbit nominal, més freqüents en l'àmbit verbal) adoptant la solució més estesa: en el singular, el manteniment inalterat de les dues consonants tautomòrfiques (*alegr* [alékr]), en el plural, l'elisió de C₂ i l'assimilació del punt d'articulació de C₁ al de C₃ (*alegr* [aléts]).⁸ La taula de (14) dóna compte de la regularitat del comportament.

(14) Elisió de C₂ i assimilació regressiva de punt d'articulació de C₁: *alegrs* [aléts]

/alegr+z/	CONTIG	*CCC	*[-son +cont] [-son +cont]	MAX(FRIC)	COMP(PA)	DEP	MAX	IDENT(PA)
☞ a. [aléts]							*	*
b. [alékr]		*W			*W		L	L
c. [alégrus]						*W	L	L
d. [aléks]					*W		*	L
e. [alérs]	*W						*	L

Com veiem, els candidats (14b-e) són descartats per raons distintes: el primer, perquè viola fatalment *CCC; el segon, perquè no satisfà DEPENDÈNCIA-IO; el tercer, perquè presenta erròniament dos segments heterorgànics adjacents, i, el darrer, perquè elideix el segment contigu al nucli. La solució òptima, doncs, és la general: elidir C₂ i assimilar el punt d'articulació de C₁ al de C₃.

El darrer cas exposat a (8) és el dels aplecs finals constituïts per una semivocal i una consonant a les quals s'afegeix el morf de plural /z/. En paral·lelisme estricte amb el que ocorre en les seqüències biconsonàntiques de semivocal + /z/, en les codex triconsonàntiques en què hi ha implicada una semivocal la solució general també és el manteniment: cf. *creus* [kréws] vs. *buits* [bújts]. Sembla, doncs, que també en aquesta ocasió la divergència en els valors del tret [±consonàntic] determina la resolució de la seqüència: en efecte, el manteniment inalterat de l'aplec és fàcilment justificable si es presumeix que, pel caràcter [-consonàntic] de les semivocals, aquestes seqüències no estan sotmeses als constrenyiments de *CCC. La taula (15) exemplifica i corrobora aquestes afirmacions.

8. Veg. Lloret (2008) per a una anàlisi detallada de la flexió verbal algueresa; veg. Lloret & Jiménez (2007) per al tractament dels aplecs triconsonàntics finals amb sonicitat creixent de l'alguerès.

(15) Manteniment en els aplecs de semivocal i consonant + /z/: *buits* [bújts]

/buid+z/	CONT	*CCC	*[-son +cont] [-son +cont]	MAX(FRIC)	COMP(PA)	DEP	MAX	IDENT(PA)
↻ a. [bújts]								
b. [bújɗus]						*W		
c. [búts]	*W						*W	
d. [bújs]							*W	

Com s'observa en la taula, el candidat plenament fidel, (15a), resulta òptim: no viola cap de les restriccions adduïdes perquè el manteniment inalterat de la forma subjacent no implica, en aquest cas, la transgressió de cap restricció de marcatge destacada: desactivat *CCC, no hi ha cap motor que promogui canvis entre la forma subjacent i la forma real. Ja s'ha comprovat abans (veg. la taula de (6)) que les semivocals no són sensibles als requisits de COMPARTIU(PA); el fet que tampoc no es vegin afectades per la pressió de *CCC fa pensar que en ambdós casos tenen un comportament més proper a les vocals que no pas a les altres consonants. Tot amb tot, s'atesta algun cas variable d'inserció de [u] (p. ex. *tranquil* [trankwíl:u]), fàcilment justificable si es presumeix el calc fonètic del vocable, adaptat mínimament a la llengua des de l'italià (cf. italià *tranquillo* [trankwíl:ɔ]).⁹

4. RESOLUCIÓ IDIOSINCRÀTICA DELS APLECS FINALS DE TRES CONSONANTS AMB NASAL

L'addició del morf de plural a una seqüència consonàntica constituïda per una líquida i una nasal mereix un tractament a part, perquè la solució distinta que adopta —tant si la nasal és labial com si és coronal— dona compte d'alguns processos fonològics i d'algunes peculiaritats morfològiques singulars de l'alguerès que operen amb concomitància a l'activitat desencadenada per *CCC. Els apartats 4.1 i 4.2 analitzen aquests casos.

9. Per a una exposició detallada de les resolucions dels aplecs finals en manlleus, neologismes i cultismes, veg. Cabrera (en prep.); per a una justificació de la presència final d'una vocal posterior [u] o [ɔ] en la terminació de nombrosos nominals algueresos, veg. l'apartat 4.1.

4.1 *Els aplecs finals de tres consonants amb nasal bilabial*

Fixem-nos primerament en les dades de (16), que recullen el comportament dels aplecs triconsonàntics amb una nasal bilabial com a C2.

- (16) C₁ = líquida C₂ = nasal bilabial + /z/
 ferm [fɛ̃lmu] – ferms [fɛ̃lmus]
 calm [kálmu] – calms [kálmus]
 salm [sálmø] – salms [sálmøs]

La solució del plural no sembla, aparentment, nova: tal com ja s'ha observat en els aplecs en què la segona consonant és una fricativa (veg. (8c)), de vegades la inserció epentètica de [u] no es pot justificar per efectes de la semblança excessiva entre segments que resultaria de l'elisió de C₂, i, per tant, cal suposar que hi ha una restricció de fidelitat que protegeix especialment el mode d'articulació de les consonants situades en aquesta posició (MAXIMALITAT(FRICATIVA), en els casos il·lustrats abans). Així doncs, defensar que en el cas de la nasal labial la necessitat de preservar el segment és més viva que la tendència general a l'elisió no resulta especialment controvertit, i menys encara si es considera que, a l'interior del mot, en posició de coda preconsonàntica, /m/ és un dels pocs segments que es resisteixen a la simplificació (Kuen 1934; Loporcaro 1997; Cabrera en prep.). La restricció MAXIMALITAT(NASALLABIAL), formalitzada a (17), s'encarrega de preservar C₂; la taula (18) il·lustra els efectes de la seva activitat.

- (17) MAXIMALITAT(NASALLABIAL): Assigna una marca de violació per a cada segment [+nasal +labial] de l'*input* que no tingui el seu corresponent en l'*output* (adaptat de McCarthy & Prince 1995).

(18) Inserció epentètica de [u]: *ferms* [fě́lmus]

/fělm+z/ ¹⁰	CONT	*CCC	MAX(NASLAB)	COMP(PA)	DEP	MAX	IDENT(PA)
⊕ a. [fě́lmus]				*	*		
b. [fě́lms]		*W		**W	L		
c. [fě́lns]		*W	*W	L	L		*W
d. [fě́ls]			*W	L	L	*W	
e. [fě́ns]	*W		*W	L	L	*W	*W
f. [fě́ms]	*W			*	L	*W	

En efecte, la incorporació de la nova restricció assegura que la forma òptima, (18a), venci els altres candidats: és l'única que satisfà els requisits de CONTIGÜITAT —que descarta (18e-f)—, de *CCC —que anul·la (18b-c)— i de MAXIMALITAT(NASLABIAL) —que elimina (18d).

El comportament peculiar de l'aplec s'ha de buscar en les formes del singular, que exhibeixen sistemàticament, en els escadussers vocables acabats en aquestes consonants, una vocal àtona final posterior [u]/[ɔ]: *ferm* [fě́lmu], *calm* [kálmũ], *salm* [sálmũ]. És evident que en aquest context la presència d'una epèntesi resulta innecessària: perquè ja no ocorre per satisfer les prescripcions de *CCC, d'una banda, i perquè la seqüència final *-lm* no sembla que presenti cap problema fonotàctic ni sil·làbic, de l'altra. Així les coses, una possible interpretació passa per acceptar que, en les formes del singular, el segment vocàlic àton final ocorre per pressió de les formes del plural, les quals promouen l'anivellament de la família flexiva amb la generalització de l'epèntesi.

Aquest cas d'homogeneïtzació paradigmàtica és fàcilment justificable en teoria de l'optimitat emprant el model dels paradigmes òptims (McCarthy 2005). En aquest marc els candidats són paradigmes flexius sencers, els quals són avaluats, per una banda, per restriccions de marcatge i de fidelitat *input-output*, i, per l'altra, per restriccions de fidelitat *output-output*, les quals observen la relació de correspondència superficial que cadascuna de les bases del paradigma

10. Ja s'ha exposat abans que en alguerès ha operat diacrònicament un procés de lateralització de ròtica preconsonàntica, el qual mostra encara algunes alternances sincròniques: cf. *por* [pór], *pors* [pól's]; *mort* [mó't], *morir* [mu'í]. Els casos que aquí ens ocupen, però, no exhibeixen mai aquestes alternances [l] ~ [r] / [r] en el paradigma flectiu i derivatiu del nominal, que permetrien de postular una forma subjacent amb ròtica. Tot amb tot, val a dir que aquesta anàlisi és coherent tant si es presumeix /r/, d'acord amb la diacronia, com si es presumeix /l/, partint de l'anàlisi estrictament sincrònica: per optimització del lexicó (veg. n. 7), en les taules es presenta sempre la forma amb /l/.

té amb totes les altres. És important de subratllar, a més, que no hi ha cap base distintiva, capacitada per exercir pressió sobre les altres *per se*: la direccionalitat del canvi no s'estableix amb aquests barems, sinó que, com veurem, està regida pel marcatge (McCarthy 2005). A (19) es proposa la restricció de fidelitat *output-output* rellevant per a l'anàlisi; la taula de (20), al seu torn, prova que la seva activitat és explicadora de la pressió de les formes de plural vers les del singular.

- (19) PARADIGMES ÒPTIMS-CORRESPONDÈNCIA: En el marc d'un paradigma, assigna una marca de violació per a cada segment de la base d'una forma que no tingui corresponent en la base d'una altra forma.¹¹
- (20) Pressió paradigmàtica de la forma del plural vers la forma del singular: *ferm* [fɛlm], *ferms* [fɛlmus]

/fɛlm, fɛlm+z/	CONT	*CCC	MAX(NASLAB)	PO-CORRESP	COMP(PA)	DEP	MAX	IDENT(PA)
☞ a. <fɛlm, fɛlmus>					**	**		
b. <fɛlm, fɛlms>		*W			**	L		
c. <fɛlm, fɛlmus>				**W	**	*L		

La taula porta a col·lació dues propietats bàsiques del model dels paradigmes òptims: en primer lloc, com s'observa en la llista de candidats, la base que exerceix pressió (subratllada a efectes il·lustratius) pot canviar d'un candidat a un altre i, a més, pot incloure elements epentètics. Com s'ha dit, des d'aquest marc d'anàlisi no hi ha cap base que, per raons morfològiques o lèxiques, prevalgui sobre les altres i estigui naturalment capacitada per exercir pressió i exigir fidelitat. Ben al contrari, la font de pressió és sempre el marcatge —i en això rau la segona singularitat del model—: en aquest cas, el detonant de la inserció de [u] en la forma del plural és la restricció *CCC, que rebutja les

11. Aquesta restricció es proposa en substitució de PARADIGMES ÒPTIMS-MAXIMALITAT i PARADIGMES ÒPTIMS-DEPENDÈNCIA perquè, atès que en el model de paradigmes òptims cada base és alhora *input* i *output* per a la comparació amb les altres bases (p. ex., les diferències d'una Base 1 respecte d'una Base 2 del mateix paradigma s'avaluen tant per la fidelitat que la Base 1 deu a la Base 2 com per la que la Base 2 deu a la Base 1), ambdues restriccions es defineixen igual i tenen sempre els mateixos *targets*. PARADIGMES ÒPTIMS-CORRESPONDÈNCIA anul·la aquesta redundància, si bé computa igual que les dues altres restriccions: així, un paradigma la Base 1 del qual presenta un segment de què la Base 2 manca, p. ex., viola dos cops la restricció —l'un, perquè la Base 1 ha estat infidel a la Base 2 amb una inserció, l'altre, perquè la Base 2 ha estat infidel a la Base 1 amb una elisió.

estructures de tres consonants; la solució amb epèntesi, promoguda inicialment pel marcatge, se sobreaplica, per pressió, a les formes del singular.

Arribats a aquest punt, però, cal fer una darrera consideració d'abast general. L'alguerès presenta, per raons de contacte històric amb el sard, l'italià i, més pretèritament, amb el castellà, molts vocables acabats en una vocal àtona posterior [u] o [ɔ], que aquestes llengües veïnes adopten com a principals marcadors de classe dels mots de gènere masculí: veg., p. ex., *duenyo* (castellà) «senyor» [dwéju], *giro* (italià) [dʒíru] «volta», *estango* (sard) [astáŋgu] «estanc». Les paraules acabades en aquestes vocals han adquirit un gruix notable en el cabal lèxic de la llengua, i la terminació s'atesta també en formes patrimonials: veg. p. ex., *cervo* «cérvol» [sérvu], *respir* [raspíru], *ànim* [ánumu], *esclau* [asklávu] (Sanna 1988). Així les coses, cal ponderar si les solucions del tipus *ferm* [félm̩], *ferms* [félm̩s] responen realment a la pressió paradigmàtica exposada o si són, més aviat, formes marcades lèxicament perquè insereixin els marcadors de classe masculina /u/ o /ɔ/, els quals conviuen, en percentatges que freguen la paritat, amb la solució patrimonial amb /ø/ (Lloret & Viaplana 1998).¹²

Que l'alguerès resolgui mots com *giro* o *ànim* amb una vocal final (i no pas amb les solucions previsibles en la fonologia patrimonial: *[dʒír], *[dʒíɫ's]; *[ánum], *[ánum's]) no pot ser fruit dels requisits fonològics del sistema, perquè les seqüències acabades en aquestes consonants es mantenen regularment (cf. *por* [pór], *nom* [nóm]). Descartada l'activitat de la fonologia, doncs, potser és assenyat d'entendre que, tant en aquests casos com en els casos del tipus *ferm*, *ferms* —en què la inserció vocàlica sí que resol un possible contacte malformat en el plural—, la presència de [u], [ɔ] està determinada en l'entrada lèxica dels mots, que seleccionen idiosincràticament una d'aquestes vocals com a marcadors de classe alternatiu.¹³

4.2 Els aplecs finals de tres consonants amb nasal alveolar

Cal, en darrer terme, donar compte dels casos en què la segona consonant de l'aplec és una nasal alveolar. Observant les dades de (21) es pot comprovar que aquesta mena de seqüències presenten unes resolucions i una variació singulars.

- (21) C₁ = líquida C₂ = nasal alveolar + /z/
 forn [fól] – forns [fól's] – fornet [fulnét]
 carn [kál] – carns [kál's] – carnassa [kálnása]
 cisterna [sisténa]

12. L'afirmació és aproximativa i parteix de l'anàlisi de les resolucions dels mots del corpus de Cabrera (en prep.) i de Sanna (1988) i Corbera (2000).

13. La idea no és nova ni per al tractament de les dades del català ni per a les del castellà: veg., en aquest sentit, els treballs de Harris (1991, 1992), Lloret & Viaplana (1998) i Bonet (2006), entre d'altres.

taverna [tavéna]
 tornar [tuná] – (jo) torn [tón]
 retorn [ratón] – retorns [ratón's] – tornada [tunára]
 governar [guvaná] – (jo) govern [guvé]n
 govern (substantiu) [guvé]n – governs [guvé]n's] – governant [guvanánt]

Fixem-nos primerament en les formes del tipus *forn* [fól] – *forns* [fól's] – *fornet* [fulnét], *carn* [kál] – *carns* [kál's] – *carnassa* [kálnássa], que recullen el paradigma flexiu i derivatiu dels mots patrimonials en què la seqüència *-rn* apareix en posició final d'arrel. En relació amb aquests casos, és interessant de fer un parell de consideracions. La primera té a veure amb la forma subjacent de l'aplec: per evidència empírica (p. ex., atesa la forma dels derivats), en aquests mots cal postular una representació fonològica amb dues consonants: /ln/.¹⁴ Això no obstant, els mots en què la seqüència apareix en posició final o seguida de /z/ del plural es resolen amb reducció: *forn* /foln/ [fól], *forns* /foln+z/ [fól's]; és aquí que cal fer una segona puntualització. Observant les dades del conjunt de la llengua, es pot constatar que *-ln* no ocorre mai en posició final: en català no hi ha ni un sol mot acabat en aquest aplec.¹⁵ Ara bé, per acció del procés de lateralització de ròtica preconsonàntica, l'alguerès n'hauria de presentar algunes instàncies, derivades del pas històric de *-r-* a *-l-* en els mots acabats en *-rn*. Coartat per una restricció forta en contra d'aquesta seqüència tan marcada, tanmateix, el dialecte l'hauria simplificada en *-l* en posició final: el periple històric, doncs, hauria de ser del tipus *forn* > **foln* > *fol*.¹⁶

Establir les raons funcionals que han activat la prohibició de l'aplec final *-ln* no és l'objectiu d'aquest estudi: ens limitarem, per tant, a proposar una restricció de marcatge que en plasmi els efectes sobre el sistema fonològic. A (21) se n'assaja una definició; la taula (22), d'altra banda, il·lustra els efectes de la seva activitat en la selecció del candidat òptim per a la forma del singular.

(21) *ln#: Assigna una marca de violació per a cada seqüència [ln] final.

14. Per a una justificació de les formes subjacents amb /l/ i no pas /r/, veg. n. 7 i 10.

15. L'afirmació es basa en l'anàlisi del corpus del *Diccionari de la llengua catalana* (2a edició) en línia: <<http://www.dlc.iec.cat>>. Francesc Torres em fa notar que la seqüència és també estranya en castellà i en anglès.

16. Les dades històriques apunten aproximadament en aquest sentit: en el recull de textos populars moderns de Pier Enea Guarnerio, de 1886, s'atesten de manera majoritària les formes *fol*, *cal* i *imvel* (per «forn», «carn» i «hivern»), al costat de *tolna* i *tulnara* (per «torna» i «tornada»); és possible, doncs, que la simplificació de *-ln* > *-l* hagués operat primerencament en posició final, abans que l'assimilació i la posterior simplificació *-l.n-* > *-n.n-* > *-n-* (*tul.nara* > **tun.nara* > *tu.nara*) operessin a l'interior del mot. Les hipòtesis, però, encara necessiten d'un buidatge més exhaustiu dels materials diacrònics per poder-se confirmar amb seguretat. Agraïxo a Andreu Bosch i, molt especialment, a Luca Scala, la seva valuosa col·laboració.

(22) Simplificació en l'aplec final /ln/: *forn* [fól]

/foln/	CONT	*ln#	DEP	MAX
☞ a. [fól]				*
b. [fól̃n]		*W		L
c. [fól̃nu]			*W	L
d. [fón]	*W			*

Presumida aquesta restricció, la prohibició de seqüències amb inserció i elisió intramòrfiques, d'una banda, i el fet que DEPENDÈNCIA-IO domini MAXIMALITAT-IO —d'acord amb les anàlisis fetes fins ara—, de l'altra, s'ocupen d'assegurar la selecció òptima de [fól].

Les formes de plural d'aquests nominals no presenten cap singularitat destacable; ben al contrari, es comporten regularment, segons la tendència general del dialecte: elideixen la segona consonant de l'aplec CC+/z/, en paral·lel amb el comportament dels aplecs triconsonàntics finals majoritaris (cf. *camp* /kámp+z/ [kán's]). El fet que ja en la forma del singular s'hagi elidit C2 fa que el paradigma flexiu sigui més homogeni —i, per tant, més harmònic—, però resulta controvertit de suposar que la simplificació en el plural es produeixi per pressió paradigmàtica del singular, i no pas, com passa en els altres aplecs, per acció de *CCC. La taula (23) dóna compte del comportament regular de la seqüència en les formes del plural.

(23) Elisió de C2 nasal: *forns* [fól's]

/foln+z/	CONTIG	*ln#	*CCC	DEP	MAX
☞ a. [fól's]					*
b. [fól̃ns]			*W		L
c. [fól̃nus]				*W	L
d. [fón's]	*W				*

Fixem-nos ara en les formes derivades d'aquests nominals, que de manera excepcional mantenen inalterat l'aplec heterosil·làbic *-l.n-*: *fornet* [fulnét], *carnassa* [kálnása]. Històricament, l'alguerès ha resolt bona part dels contactes entre consonants de síl·labes adjacents amb l'elisió del segment en posició de coda: veg., p. ex., *doc.tor* [du.tór], *set.mana* [sa.mána], *condem.na* [kuṇdé.na] i, interessantment, *taver.na* [tavé.na], *cister.na* [sisté.na].¹⁷ El fet que en les formes derivades dels

17. L'exposició detallada de la resolució dels aplecs consonàntics en posició interior del mot supera els límits (i el títol mateix) d'aquest treball: les afirmacions que es proposen són de tipus

mots del tipus *forn*, *carn* aquesta simplificació no hagi operat, mena a dues consideracions distintes. La primera té a veure, és clar, amb la forma subjacent en què descansen un i altre tipus de mots: en els derivats tenim evidència de l'input biconsonàntic /ln/; en els casos en què *-ln-* s'escau a l'interior del mot, no. Des d'una perspectiva estrictament sincrònica, doncs, els mots del tipus *taverna* tenen /n/ a la forma subjacent: considerar que recolzen en una forma amb /ln/ és, com a mínim, ociós.

Presumida aquesta diferència, però, cal plantejar-se una segona qüestió: la de les restriccions que advocaran per les resolucions [fulnét], [kálnása] a partir d'unes formes subjacents /foln+et/, /káln+as+a/. En efecte, aquest mapatge resulta difícil de preveure sense l'acció de la pressió paradigmàtica, perquè la fonologia algueresa preveuria regularment les formes *[funét], *[kanása]. Si ens hi fixem, l'activitat dels principis que rebutgen les codex internes i promouen l'elisió de C₁ (*CODAINTERNA, MAXIMALITAT-CONSONANT[_VOCAL]) és constatable de manera sincrònica, per exemple, en les formes dels prefixos acabats en consonant, que es resolen en nombrosos casos amb elisió de la coda quan s'ajunten a una arrel iniciada també en consonant (veg., p. ex., *en+rabiar* [arabiá], *ad+mirar* [amirá] *sub+dividir* [sudivirí]), i amb manteniment quan van seguits d'una arrel iniciada en vocal (cf. *en+amorar* [anamurá], *ad+hesió* [adezjó], *sub+alpí* [subalpí]). Cal, doncs, establir de quina manera es protegeixen les codex internes dels mots del tipus *fornet*, *carnassa* dels efectes de *CODAINTERNA, MAXIMALITAT-CONSONANT[_VOCAL]: les possibilitats són, com a mínim, dues. La primera passa per estipular una restricció que protegeixi aquest tipus de segments de l'elisió: MAXIMALITAT(LATERALCORONAL), per exemple. Atès el caràcter restrictiu de l'alguerès pel que fa a l'estructura sil·làbica, però, aquesta proposta no deixa de ser un pèl contraintuïtiva i *ad hoc*. Una solució més plausible, doncs, és presumir que les formes derivades dels mots del tipus *forn*, *carn* exhibeixen una lateral alveolar en posició de coda interna precisament perquè la base de la qual provenen la presenta al final del mot. Així, les formes del tipus [fól], [kál] exercirien pressió sobre els seus derivats, que idiosincràticament mantindrien el segment lateral en context preconsonàntic. A (23) es recullen les noves restriccions actives; la taula (24) dóna compte d'aquest cas d'anivellament paradigmàtic.

- (23) Restriccions de marcatge i de fidelitat rellevants
- a. MAXIMALITATCONSONANT[_VOCAL]: Assigna una marca de violació per a cada consonant seguida de vocal en l'input que no tingui corresponent en l'output (Côté 2000; Pons 2004).
 - b. *CODAINTERNA: Assigna una marca de violació per a cada consonant en posició de coda interna.

general, i les restriccions que s'addueixen, molt matisables. Per a una anàlisi exhaustiva del sistema fonològic de l'alguerès, veg. Cabrera (en prep.).

(24) Pressió paradigmàtica de la base vers la forma derivada: forn [fól], fornet [fulnét]

/foln, foln+et/	*In#	MAX-CL_V	PO-CORRESP	*CODAINTERNA	MAX
♂ a. <fól, fulnét>			**	*	*
b. <fól, fulnét>	*W		L	*	L
c. <fól, fulét>		*W	L	L	**W
d. <fól, funét>			***W	L	**W

Com s'observa, el paradigma <fól, fulnét> és escollit com a òptim tot i que no és ni el menys marcat (perquè viola *CODAINTERNA) ni el més fidel intraparadigmàticament (perquè entre la base de [fól] i la de [fulnét] hi ha un segment de diferència, [n]). Tot amb tot, supera el candidat plenament fidel, (24b), perquè aquest darrer viola fatalment *In#. També venç el paradigma *<fól, fulét>, a pesar que sigui més harmònic pel que fa a l'estructura sil·làbica resultant, sense codex internes, perquè la forma *[fulét] transgredeix la restricció que advoca pel manteniment de les consonants prevocàliques, màximament perceptibles, i resol d'una forma anòmala el contacte heterosil·làbic intern -C.C-, amb elisió de C₂ i no pas de C₁. El paradigma *<fól, funét>, que és el que preveuria la fonologia sense la pressió del paradigma, és rebutjat perquè presenta més diferències que no pas <fól, fulnét> entre una base i l'altra: en efecte, entre la base [fól] i la base [fun] hi ha quatre diferències (i, doncs, quatre violacions computades de PARADIGMESÒPTIMS-CORRESPONDÈNCIA): l'elisió de [l] a [fun], l'elisió de [n] a [fól], l'addició de [l] a [fól] i l'addició de [n] a [fun]. Entre la base de [fól] i la base de [fuln], en canvi, només hi ha dues diferències (i, doncs, dues violacions computades de PARADIGMESÒPTIMS-CORRESPONDÈNCIA): l'addició de [n] a [fuln] i l'elisió de [n] a [fól]. Novament, el marcatge es revela com a agent desencadenant de la pressió paradigmàtica: *In# resol l'aplec biconsonàntic en [l], i la pressió paradigmàtica exigeix el manteniment anòmal del segment en la forma derivada.

La resolució dels aplecs finals en les formes verbals del tipus (*jo*) *govern* [guvén], (*jo*) *torn* [tón], així com la dels nominals cultes i els deverbals que s'hi relacionen (cf. *govern* (substantiu) [guvén], *retorn* (substantiu) [ratón]) supera àmpliament els límits i el títol d'aquest treball. Això no obstant, i ateses les dades analitzades fins al moment, sembla raonable pensar en un nou cas de pressió paradigmàtica: aquest cop de les formes majoritàries del paradigma verbal cap a la forma idiosincràtica de la primera persona del present d'indicatiu, en primer lloc, i del conjunt del paradigma verbal cap als nominals que s'hi relacionen lèxicament de manera íntima, en segon terme.

5. CONCLUSIONS

Aquest estudi presenta una primera aproximació a les resolucions dels aplecs consonàntics finals en els nominals patrimonials del català de l'Alguer. Les dades analitzades donen compte d'algunes de les tendències directives de la fonologia algueresa, generosa en processos i resolucions singulars: aquí en presentem una síntesi.

Els mots acabats en una consonant seguida del morf de plural es resolen, generalment, amb assimilació regressiva de punt d'articulació: el segment final de l'arrel, doncs, tendeix a adoptar el caràcter coronal de /z/. La tendència, però, està coartada per dues condicions: que l'assimilació de C₁ no impliqui un canvi de mode d'articulació, d'una banda, i que l'addició de C₂ no resulti en l'adjacència de dos segments obstruents continus, de l'altra. La primera clàusula es relaciona, com hem vist, amb la necessitat de preservar informació fonològica rellevant; la segona, en canvi, amb el rebuig que generen les seqüències de segments massa semblants entre si.

Els mots acabats en dues consonants seguides del morf de plural tendeixen a la simplificació de la seqüència per mitjà de l'elisió de C₂ i, si pot ser —és a dir, sempre que això no impliqui un canvi de mode—, a l'assimilació del punt d'articulació de C₁ al de C₃. Novament, aquesta tendència general és matisada per dues condicions. La primera té a veure, una altra vegada, amb els efectes de l'*Obligatory Contour Principle* (OCP) quant a l'adjacència de dues obstruents contínues: si l'elisió de C₂ dona com a resultat un contacte d'aquestes consonants, l'aplec es resol, de manera singular, amb la inserció de l'epèntesi morfològicament condicionada [u]. El segon constrenyiment de la tendència general es relaciona, en canvi, amb l'obligatorietat de preservar els segments fricatiu, els quals, en resistir-se a l'elisió, també promouen l'aparició de [u].

Les seqüències de tres consonants amb una nasal implicada han merescut, per la seva singularitat, una anàlisi a part. Així, quan C₂ és la nasal labial /m/, s'ha vist que la resolució general és la inserció vocàlica epentètica, tant en les formes del plural, previsiblement, com en les del singular, de manera idiosincràtica. Atès que en aquest darrer cas la presència de [u] ([ɔ], de vegades) no es pot justificar en termes epentètics, s'han proposat dues hipòtesis. La primera apunta a la idea que la pressió de les formes del plural cap a les del singular ha generalitzat l'acabament en [u] en tot el paradigma. La segona, en canvi, proposa la reinterpretació lèxica i morfològica d'aquesta vocal com a marcadors de classe d'alguns nominals masculins, al costat de la solució patrimonial, òbviament també molt freqüent, amb /Ø/.

Quan l'aplec presenta la nasal alveolar com a C₂, finalment, la casuística és rica i complexa. En efecte, els nominals acabats en /ln/ (*for* /foln/, *carn* /kaln/, p. ex.) acostumen a resoldre's amb elisió de la nasal ja en les formes del singular: això és així per acció de la restricció singular *-ln#, que ha bloquejat

aquesta seqüència final en el conjunt de la llengua catalana. El manteniment irregular de la lateral en les formes derivades, en què l'aplec consonàntic passa a situar-se a l'interior del mot (cf. *fornet* [ful.nét], *carnassa* [kal.nása]) i, per tant, hauria de resoldre's, de manera previsible, amb elisió de la coda (cf. *[fu.nét], *[ka.nása]), fa pensar un cop més en la pressió del paradigma: aquesta vegada, en la que les formes de l'arrel exerceixen sobre els derivats, als quals exigeixen el manteniment irregular de /l/.

MARIA CABRERA I CALLÍS
Universitat de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BONET, Eulàlia (2006), «Gender allomorphy and epenthesis in Spanish», dins Fernando Martínez-Gil & Sonia Colina (ed.), *Optimality-Theoretic Studies in Spanish Phonology*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- BONET, Eulàlia & Maria-Rosa LLORET (1998), *Fonologia catalana*, Barcelona, Ariel.
- CABRERA, Maria (2009), «Distribució dels sons líquids en alguerès. Revisió i proposta de descripció sincrònica», treball de recerca de doctorat, Universitat de Barcelona.
- (en preparació), «Contactes consonàntics en alguerès. Revisió i proposta de descripció sincrònica», tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- CORBERA, Jaume (2000), *Caracterització del lèxic alguerès*, Palma de Mallorca, Servei de Publicacions i Intercanvi Científic de la Universitat de les Illes Balears.
- CÔTÉ, Marie-Hélène (2000), *Consonant Cluster Phonotactics: A Perceptual Approach*, tesi doctoral, Massachusetts Institute of Technology.
- (2004), «Consonant cluster simplification in Québec French», *Probus. International Journal of Latin and Romance Linguistics*, 16, pp. 151-201.
- GOLDSMITH, John (1976), «Autosegmental Phonology», tesi doctoral, Massachusetts Institute of Technology.
- HARRIS, James (1991), «The exponence of gender in Spanish», *Linguistic Inquiry*, 22, pp. 27-62.
- (1992), «The form classes of Spanish substantives», dins Geert Booij & Jaap van Marle (ed.), *Yearbook of Morphology 1991*, Dordrecht, Kluwer, pp. 65-88.
- JIMÉNEZ, Jesús (1999), *L'estructura sil·làbica del català*, València/Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- KUEN, Heinrich (1932), «El dialecto del Alguer y su posición en la historia de la lengua catalana, [1]», *Anuari de l'Oficina Romànica de Llengua i Literatura*, 5, pp. 121-127.
- (1934), «El dialecto del Alguer y su posición en la historia de la lengua catalana, [2]», *Anuari de l'Oficina Romànica de Llengua i Literatura*, 7, pp. 41-112.

- LLORET, Maria-Rosa (2008), «Changes in inflectional class as a means to repair phonology», treball presentat al *Décembrettes 6: Colloque International de Morphologie*, Bordeus. [Publicat dins Fabio Montermini, Gilles Boyé & Jesse Tseng (ed.), *Selected Proceedings of the 6th Décembrettes*, Somerville (Massachusetts), Cascadilla Proceedings Project, 2009, pp. 22-34; accessible a <<http://www.uv.es/foncat/cat/Treballs/25.Lloret.pdf>>.]
- LLORET, Maria-Rosa & Jesús JIMÉNEZ (2007), «Prominence-driven epenthesis: evidence from Catalan», ms., Universitat de Barcelona / Universitat de València. [Accessible a <<http://www.uv.es/foncat/cat/Treballs/19.Lloret-Jimenez.pdf>>.]
- LLORET, Maria-Rosa & Joaquim VIAFLANA (1998), «El binarismo del género gramatical en castellano y en catalán», *Verba. Anuario Galego de Filoloxía*, 25, pp. 71-91.
- LOPORCARO, Michele (1997), «On vowel epenthesis in Alguer Catalan», dins Pier Marco Bertinetto, Livio Gatea, Giorgi Jetchev & David Michaels (ed.), *Certamen Phonologicum III. Papers from the Third Cortona Phonology Meeting*, Torino, Rosenberg & Sellier, pp. 205-227.
- MCCARTHY, John J. (1986), «OCP effects: gemination and antigemination», *Linguistic Inquiry*, 17, pp. 207-263.
- (2005), «Optimal Paradigms», dins Laura Downing, Alan Tracy Hall & Renate Raffelsiefen (ed.), *Paradigms in Phonological Theory*, Oxford, Oxford University Press, pp. 170-210. [Accessible a <http://works.bepress.com/john_j_mccarthy/48>.]
- (2008), *Doing Optimality Theory. Applying Theory to Data*, Malden, Blackwell.
- MCCARTHY, John J. & Alan PRINCE (1995), «Faithfulness and reduplicative identity», dins Jill Beckman, Laura Walsh & Suzanne Urbanczyk (ed.), *University of Massachusetts Occasional Papers in Linguistics*, 18, Amherst, Graduate Linguistic Student Association.
- PALMADA, Blanca (1994), *La fonologia del català. Els principis generals i la variació*, Bellaterra, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- PONS, Clàudia (2004), «Els contactes consonàntics en balear. Descripció i anàlisi», tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- (2006), «Nova aproximació a la simplificació de grups consonàntics finals en català», *Llengua & Literatura*, 17, pp. 183-213.
- (2012), «When diachrony meets synchrony. Phonological change, phonological variation and Optimal Paradigms», dins Gunther de Vogelaer & Guido Seiler (ed.), *The Dialect Laboratory. Dialects as testing ground for theories of language change*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- RECASENS, Daniel (1996), *Fonètica descriptiva del català (Assaig de caracterització del vocalisme i consonantisme del català al segle xx)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- SANNA, Josep (1988), *Diccionari català de l'Alguer*, L'Alguer/Barcelona, Puresa.
- WHEELER, Max W. (2005), *The Phonology of Catalan*, Oxford, Oxford University Press.

YIP, Moira (1988), «The Obligatory Contour Principle and phonological rules: A loss of identity», *Linguistic Inquiry*, 19, pp. 65-100.